N DEBATT

Innlegg til debattsiden kan sendes per post til Nationen, Boks 9390 Grønland, 0135 Oslo eller på e-post til **debatt@nationen.no**
Debattansvarlig Birgit Schmidiger, telefon 21 31 00 55

Kronikklengden er på maks 5000 tegn inkl. mellomrom.
Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg og til å publisere innsendt stoff elektronisk.

Når artssjåvinisme og profitt setter standarden

Gjennom sin «Hvitbok for kjøttspisere» og diverse avisinnlegg prøver Jan Arve Gjøvik å glorifisere «kjøtteteren» og sitt «sivilisasjonsbyggende prosjekt», som han kaller sin dyrefiendtlige ideologi. Det er en merkelig verdensforståelse Gjøvik innehar, siden han åpenbart ikke klarer å forstå at alle levende skapninger deler vår klode sammen, og at ingen er kommet hit for å være del av noens «prosjekt».

Gjøvik sier i sitt siste innlegg at «kjæledyr setter standarden» for dyrerettighetsbevegelsen. Argumentet er at dyrerettighetsaktivistene har mista kontakten med naturen og dyrene fordi vi er urbaniserte og bor i byer. Men Gjøvik: Den som står med beina i kumøkk har ikke automatisk mer peiling på dyr enn den som ikke gjør det. Og nettopp på grunn av at vår rolle ikke er farga av økonomiske interesser, blir det enklere for oss å være objektive observatører, og vi trenger ikke fornekte undertrykkelsen. Å «bo i byen» er ikke et gyldig argument for ikke å kunne uttale seg om dyr og deres lidelser.

Gjøvik snakker om «vårt sivilisasjonsbyggende prosjekt» som en plikt. I dette «prosjektet» råder forestillinga om at menneskeheten går under dersom dyr tilkjennes rettigheter. Men vår plikt som mennesker er å delta i naturen på en etisk måte, med respekt og omtanke for våre medskapninger. Når mennesker i stedet tar seg til rette og utnytter, ser Gjøvik det som «sivilisasjonsbyggende». Skjønner ikke Jan Arve Gjøvik at det går an å leve, uten å utnytte andre skapninger? Og at det er dette vi som siviliserte mennesker bør søke å praktisere?

Gjøvik kan heller ikke slippe unna med å kalle dyrerettigheter «antihumanistisk». Mennesket er også et dyr, og kampen om dyrs rettigheter og frigjøring dreier seg om alle dyrs krav på et liv i frihet uten tortur. Menneskelige som ikke-menneskelige dyr. Å være dyrerettighetsaktivist er å se at all undertrykkelse henger sammen, og å ta like stor avstand fra undertrykkelse av mennesker som av andre dyr. Dyrerettighetsfilosofien står for en utbredt empati som slett ikke er humanismen til skade, men heller bidrar til at begrepet å handle humant lever opp til og beriker sin betydning.

Gjøvik prediker om «det fundamentale etiske skille mellom dyr og mennesker». Men dette er ene og alene et menneskeskapt skille, foretrukket og opprettholdt av Gjøvik og hans likesinnede, som forsvar for å la uretten fortsette. Det er ikke holdbart å hevde at en skapnings «evne til å skape historie» er det avgjørende for om den har rett til et liv uten undertrykkelse og lidelse. Det er også beklagelig at Gjøvik kun omtaler dyr som bruksdyr, nyttedyr eller kjæledyr. Disse ordene speiler hans syn på dyr som skapt for menneskets beleilighet, og skjuler de enkle fakta; at dyr er skapt for seg selv og sine egne behov. På samme måte som brunøyde er til for sin egen del og ikke for blåøyde.

Holdninger som Gjøvik forfekter er slett ikke uforståelige, ettersom de bygger på gamle fastgrodde tankemønstre, uvilje til å åpne opp for en mer etisk livsstil, så vel som frykt for truede økonomiske interesser. Å basere sitt liv og virke på å utnytte er vanskelig dersom en reflekterer over de etiske dilemmaene det medfører. Jan Arve Gjøvik representerer en fryktbasert kampanje fra bondenæringa som går ut på å prøve å rettferdiggjøre deres undertrykkelse av andre arter. Men undertrykkelse kan aldri rettferdiggjøres for profitt eller antall arbeidsplasser det skaper.

I et innlegg i Nationen oppsummerer Gjøvik at: «Dyrenes frigjøring innebærer at dyr skal få leve naturlige liv og utfolde sin egenart». Dermed bør det stå klart for ethvert menneske som velger å anse seg selv som etisk og opplyst, at dyrenes frigjøring er en selvfølge! Gjøvik, derimot, kaller dyrefrigjøring en «etisk forvirring», noe som tyder på at Gjøvik selv er etisk forvirra. Frigjøring er menneskers etiske ansvar, da vi har tatt dyrene totalt i vår vold. For mange blir det uutholdelig å være vitne til lidelsen uten å gjøre noe med den.

For undertegnede representerer Jan Arve Gjøvik et hån mot både fortid og framtid. Mot fortidas frigjøringskamper, f.eks. for fargede og kvinner, som i starten også ble motarbeida og latterliggjort. Og et hån mot framtida – som både vil være vegetarisk og utvise en langt større modenhet når det gjelder menneskenes oppfatning av vår rolle i den store verden og holdningene til våre medskapninger.

Sofie Engelstad,
NOAH Trondheim

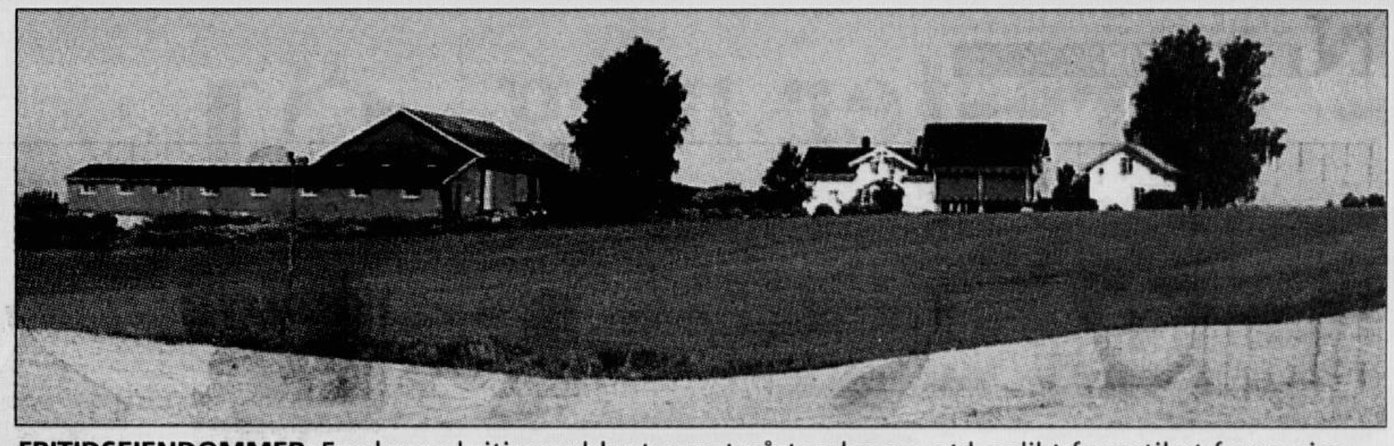

FRITIDSEIENDOMMER: Forskerne kritiserer blant annet påstander om at boplikt fører til at færre eiendommer blir omsatt og i stedet beholdes som fritidseiendommer i familien. ARKIVFOTO

Drømmen om bopliktens endelikt

Professor Normann Aanesland og forsker Olaf Holm nærer en dyp indignasjon over bopliktens umoralske aspekter. Det er helt greit, til dels er det også interessante argumenter de bringer i felten. Vi er derimot mer kritiske til «fakta» som legges til grunn for kon\-klusjonene, og sitter igjen med en følelse at av forskerparet driver mer som politiske retorikere enn som forskere.

Vår hensikt i denne omgang er ikke å ta stilling til om boplikt for helårsboliger er et godt eller dårlig virkemiddel i kampen mot tomme hus. Derimot ønsker vi å knytte noen kommentarer til et av de siste innleggene i denne debatten, som stammer fra Normann Aanesland og Olaf Holm ved Norges landbrukshøgskole. I rapporten «Boplikt – drøm og virkelighet» konkluderer de med at boplikt ikke har noen positive virkninger, en konklusjon som blant annet bygger på en spørreundersøkelse med huseiere kysten rundt.

Vi har lest rapporten, og sitter desverre igjen med flere spørsmål enn svar. Det synes som forskernes bombastiske konklusjoner ikke hviler så klippefast på fakta, som man kan få inntrykk av i de mange intervjuene de har gitt den siste tiden.

Vi skal gi noen korte eksempler, og kort kommentere noen av de metodiske fallgruvene som Aanesland og Holm synes å ha ramlet nedi. For enkelhets skyld skal vi i denne omgangen konsentrere oss om spørreundersøkelsen som ligger til grunn for konklusjonen, selv om det også synes å være mange svakheter ved det øvrige datamaterialet.

Mangelfullt

Rapporten mangler grunnleggende informasjon om spørreundersøkelsen. Blant annet gjøres det aldri skikkelig rede for hvordan spørreundersøkelsen er gjennomført, i hvilke kommuner og hvor mange som har besvart de enkelte spørsmålene. Det er heller ikke gjort rede for hvordan utvalget er trukket eller hvordan frafallet er fordelt.

Ut fra det som står i rapporten, synes det likevel åpenbart at det er et relativt spinkelt datamateriale som ligger til grunn. Bare om lag 150 huseiere har deltatt i spørreundersøkelsen, etter et frafall på hele 70 prosent. De 150 er i tillegg fordelt på (minst) fem kommuner, noe som tilsier at det dreier seg om knappe 30 personer i hver kommune, vel å merke om frafallet er likt fordelt, noe rapporten heller ikke opplyser om.

Likevel viker Aanesland og Holm ikke tilbake for sterke generaliseringer. På bakgrunn av svarene fra huseierne konkluderer de villig vekk om situasjonen over hele landet. Enkelte steder «vitenskapeliggjør» de dette med såkalte t-tester, et metodisk verktøy for å avgjøre om forskjellene i et datamateriale kan generaliseres eller ikke.

Men noen steder «glemmer» de å gjennomføre denne testen. En av deres påstander er blant annet at boplikt fører til at færre eiendommer blir omsatt og i stedet beholdes som fritidseiendommer i familien, ettersom dette kan være en måte å omgå boplikten på. Spørreundersøkelsen indikerer da også en tendens til at det er flere i boplikt-kommunene som sier at noen i familien kommer til å ta over huset. Men denne påstanden har ingen statistisk gyldighet, ganske enkelt fordi materialet er for lite til å kunne si noe om det. Dette ville en t-test ha vist.

Aanesland og Holms datamateriale innebærer med andre ord at det ikke er grunnlag for å hevde, slik som det skrives i rapporten, at i «kommuner med boplikt viser eiernes svar at det blir flere av eiers familie som overtar boligene enn i kommuner uten boplikt».

Av samme årsak mangler også forskerparet støtte i eget datamateriale for påstanden om at boplikt ikke fører til at folk har lenger botid i husene sine.

Samfunnsnytte

Aanesland og Holm har også noen teoretiske betraktninger om samfunnsnytte som fører galt av sted. Blant annet prøver de å beregne «samfunnsnytte», rettere sagt hva samfunnet taper på boplikten for helårsboliger. Det gjør de ved å be de få huseierne som er med i undersøkelsen om å anslå prosentvis hvor mye mindre/mer boligen ville vært verdt med/uten boplikt. Aanesland og Holm forutsetter deretter at den samme verdiforskjellen gjelder for alle andre boliger i de aktuelle kommunene. Dermed ganges verditapet for hver helårsbolig i undersøkelsen, vurdert ut fra gjennomsnittspriser, med de totale antallet helårsboliger i kommunene.

Resultatet er gigant-summer – bare i Lillesand lider samfunnet et tap på ufattelige 1,9 milliarder kroner. Det er mange penger, faktisk over 200.000 kroner per innbygger. Men tror Aanesland og Holm virkelig at bortfallet av boplikten i Lillesand ville kunne tilført innbyggerne i kommunen 200.000 kroner i snitt? Ser de ingen teoretiske eller metodiske problemer med å beregne «samfunnsnytte» på denne måten?

Alternative tolkninger?

Aanesland og Holm viser også manglende vilje til å se en sak fra flere sider. Hensikten synes å bringe alle negative argumenter til torgs, mens andre innfallsvinkler ties i hjel. La oss bare vise noen eksempler på alternative tolkninger som kunne vært trukket ut fra deres datamateriale.

I Lillesand viser forskernes materiale at over halvparten av huseierne (som ifølge sine egne anslag taper mer enn 600.000 kroner på boplikten) likevel ønsker å bevare boplikten! Dette må en kunne si er bemerkelsesverdig, det vitner om en enorm legitimitet for boplikten selv blant folk som taper penger, mye penger, på ordningen. Også dette er en tvilsom tolkning – men den er likevel ikke mer tvilsom enn Aanesland og Holms ensidige fortolkninger.

Et annet eksempel illustrerer hvordan forskerparet også hopper over enkelte funn når de trekker sine endelige konklsjoner. I rapporten hevdes det blant annet at «i kommuner uten boplikt var det lett å finne personer som klager over at det var mørkt i vinduene i vinterhalvåret og at dette var problematisk». Videre skrives det at det «ut fra en samlet vurdering av tre lokalsamfunn i Lillesand, Nøtterøy og Tjøme vil vi kanskje anta at vi finner at enkelte tettsteder er noe mer bebodd i kommuner med boplikt enn i kommuner uten».

Dette er observasjoner som Aanesland overser når han i et intervju med Bergens Tidende (12. juni d.å.) konkluderer bombastisk med at «i den grad boplikten har noen virkning, så virker den mot sin hensikt».

Menneskerettigheter

Uansett er det kanskje ikke så interessant hva datamaterialet viser eller ikke viser. Leser man rapporten, ser man at Aaneslands og Holms kritikk av boplikten egentlig ikke bunner i dens manglende effekt. For dem er boplikt per definisjon et moralsk onde, som synes å være i strid med menneskerettighetene, og som dessuten må forstås som «tyveri» av privat eiendomsrett.

Vi skal ikke gå inn i denne debatten, selv om vi nok ser flere alternativer til Aaneslands og Holms perspektiver. I denne sammenhengen er det interessante at Aanesland og Holm bruker særdeles dårlig empiri for å argumentere for en normativ påstand. Dette er å blande politikk og forskning på en måte som ikke synes spesielt fruktbar.

REIDUN HEGGEM, BJØRN EGIL FLØ OG JOHAN FREDRIK RYE
Forskere ved Norsk senter for bygdeforskning